

УДК 348: 271.4 (477) – 732.3-722.52

DOI <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2025.20.2>

СИНОДАЛЬНІСТЬ УГКЦ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ У СВІТЛІ ДЖЕРЕЛ КАНОНІЧНОГО ПРАВА

Віталій ТОКАР

доктор філософії з богослов'я,

викладач кафедри богослов'я

ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

вул. Софрона Мудрого, 22, м. Івано-Франківськ, 76019, Україна

e-mail: tokar.v@ifaiz.edu.ua

ORCID: [0009-0005-0878-2574](https://orcid.org/0009-0005-0878-2574)

Бібліографічний опис статті: Токар В. (2025). Синодальність УГКЦ: сучасні виклики та можливості розвитку у світлі джерел канонічного права. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія. 20*, 14–30. <https://doi.org/10.52761/3041-1777.2025.20.2>

У статті досліджується канонічна природа та практичні аспекти реалізації синодальності в Українській Греко-Католицькій Церкві (УГКЦ) як Церкві *sui iuris*. Аналізується синодальний вимір крізь призму Кодексу Канонів Східних Церков (ККСЦ) та рішень Другого Ватиканського Собору. Особлива увага приділяється ролі Патріарха як «Отця і Глави», компетенціям Синоду Єпископів у законодавчій та судовій сферах, а також проблемним питанням територіальної юрисдикції. Розглядається процедура канонічного вибору єпископів та специфіка втілення синодальних рішень поза межами патріаршої території. **Наукова новизна** полягає у комплексному аналізі розмежування адміністративної влади Патріарха та законодавчої влади Синоду в умовах сучасної глобалізації. Пропонується перегляд концепції «ексклюзивної територіальності» на користь «релятивної територіальності», що відповідає еклезіологічній реальності розсіяння вірних. Сформульовано конкретні пропозиції щодо розширення юрисдикції на терени діаспори (Північна та Південна Америка, Австралія) як необхідного кроку для збереження церковної єдності та виконання принципу *salus animarum* (спасіння душ).

Ключові слова: Синодальність, УГКЦ, Кодекс Канонів Східних Церков (ККСЦ), Патріарх, Синод Єпископів, юрисдикція, територіальність, Церква *sui iuris*, канонічне право, колегіальність.

Vitalij TOKAR

Doctor of Philosophy in Theology,

Lecturer at the Department of Theology studies

*PHEI «Ivano-Frankivsk Academy of Ivan Zolotoustyj»,
Sofron Mudryy str., 22, 76019, Ivano-Frankivs'k, Ukraine
e-mail: tokar.v@ifaiz.edu.ua
ORCID: [0009-0005-0878-2574](https://orcid.org/0009-0005-0878-2574)*

SYNODALITY IN THE UKRAINIAN GREEK CATHOLIC CHURCH: CONTEMPORARY CHALLENGES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT IN THE LIGHT OF CANON LAW SOURCES

*This article examines the canonical nature and practical aspects of the implementation of synodality in the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) as a Church sui iuris. It analyses the synodal dimension through the prism of the Code of Canons of the Eastern Churches (CCEO) and the decisions of the Second Vatican Council. Particular attention is paid to the role of the Patriarch as 'Father and Head', the competences of the Synod of Bishops in the legislative and judicial spheres, as well as problematic issues of territorial jurisdiction. The procedure for the canonical election of bishops and the specifics of implementing synodal decisions outside the patriarchal territory are examined. The scientific novelty lies in a comprehensive analysis of the demarcation between the Patriarch's administrative authority and the Synod's legislative authority in the context of contemporary globalisation. A revision of the concept of 'exclusive territoriality' in favour of 'relative territoriality' is proposed, which corresponds to the ecclesiological reality of the dispersion of the faithful. Specific proposals are formulated regarding the extension of jurisdiction to the diaspora (North and South America, Australia) as a necessary step for preserving church unity and fulfilling the principle of *salus animarum* (the salvation of souls).*

Key words: *Synodality, Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC), Code of Canons of the Eastern Churches (CCEO), Patriarch, Synod of Bishops, jurisdiction, territoriality, Church sui iuris, canon law, collegiality.*

Постановка проблеми та актуальність статті. Сучасний стан Української Греко-Католицької Церкви характеризується глобальним масштабом її присутності, що виходить далеко за межі історичної канонічної території. У цьому контексті питання синодальності і соборності перестає бути лише теоретичною еклезіологічною категорією і стає гострим практичним викликом.² Актуальність теми зумовлена необхідністю гармонізації стародавніх східних традицій із сучасним канонічним устроєм Католицької Церкви. Проблема полягає у певному дисонансі між патріаршою гідністю УГКЦ та обмеженнями її реальної влади територіальними рамками, встановленими в епоху, коли міграційні процеси не мали нинішньої інтенсивності. Відсутність повної юрисдикції Патріарха над вірними в діаспорі створює канонічні лакуни та ускладнює єдине пастирське керівництво. Крім того, існує потреба в

² Касків О.В., Соборна діяльність Київської Церкви, - Тернопіль: Терно-граф, 2018, С.3-9.

уточненні внутрішніх процедур Синоду, зокрема у сфері законотворчості та вибору ієрархії, щоб уникнути нівелювання сопричасної природи єпископського служіння. Стаття спрямована на пошук балансу між першістю та соборністю, що є фундаментальним для ідентичності Східних Католицьких Церков. Дослідження цих викликів є критично важливим для подальшого розвитку еклезіології УГКЦ та зміцнення її статусу у вселенському сопричасті.

Мета і завдання статті. Метою статті є виявлення канонічних та еклезіологічних викликів синодальності в УГКЦ та обґрунтування шляхів оптимізації синодального устрою в умовах глобального розсіяння вірних.

Для досягнення мети визначено такі **завдання**:

1. Дослідити проблему територіальності юрисдикції та аргументувати необхідність її розширення на країни діаспори.
2. Оцінити сучасний стан законотворчої діяльності та судочинства в УГКЦ як виявів синодального життя.
3. Проаналізувати процедуру канонічного вибору єпископів та запропонувати зміни до партикулярних норм УГКЦ для забезпечення їх відповідності загальному праву.

Виклад основного матеріалу. Різні Церкви були засновані згідно Божого Провидіння апостолами та їхніми наступниками, які з плином часу зросли у численні, органічно сполучені між собою об'єднання. Вони, зберігаючи згідно з Божою постановою єдність віри і єдину структуру Вселенської Церкви, втішуються власним правопорядком, літургійною практикою та богословською й духовною спадщиною. Деякі з них, зокрема давні патріарші Церкви, наче матері віри, породили інших, немовби дочок, з яких аж до наших часів з'єднуються сув'яззю любові в практикуванні святих таїнств та взаємному пошануванні прав і обов'язків (LG 23).³

Церквам, заснованим на Сході, завжди притаманна єдність між єпископами у різних канонічних проявах (літургійне сопричастя, канонічні послання, листування, місії, визнання свячень тощо). Це спілкування було виражено у святих канонах (*sacri canones*), проголошених на Вселенських Соборах, Помісних Соборах та місцевих Синодах, та втілених у ККСЦ.⁴

Помісна природа Східних Церков має синодальний вимір.

Синодальний вимір Церкви актуалізується на трьох рівнях її церковного життя:

а) місцева Церква, доручена одному єпископу, якого визнають всі як Першоієрарха (*protos*);

б) всі місцеві Церкви, які разом з їхніми єпископами визнають між ними *protos*, як главу;

³ Пор. ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ ПРО ЦЕРКВУ *Lumen gentium*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004, 77.

⁴ Kaskiv O.V. Church of Kyiv Sobors – the source of the Particular Law of the UGCC. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. Issue 37 (October). P. 25-26. Шафран Р., Синоди Києво-Галицької митрополії (1596-1991): Організаційно-душпастирський аспект. – Львів: Свічадо, 2008, С. 11-15.

в) Вселенська Церква, у якій всі єпископи повинні визнавати того, хто між ними є *protos*.

Важливим є 34 канон Апостольських правил, який проливає світло на Східну кодифікацію у цьому питанні:

*Єпископи кожного народу повинні знати свого Першоєрарха і визнавати його як Главу; не повинні чинити ніякої дії без його відомо і кожен повинен виконувати рішення тільки у справі своєї єпархії та території, яка до нього належить. Також Першоєрарх нехай не чинить нічого без відомо всіх єпископів, завдяки чому запанує згода, а Бог буде прославлений через Господа у Святому Дусі.*⁵

Цей стародавній канон хоча і не оперує терміном «синод», проте виражає принцип синодальності Церкви, подаючи богословський фундамент та вияснюючи його доксологічне значення.⁶

Із змісту цього стародавнього канону зауважуємо, що синодальність єпископів у згоді та сопричасті приносить Богові славу та честь. Це зобов'язує Церкву до виконання, тобто втілення в життя, синодальності згідно з *нормами канонічного права (iure canonico)*.

1. Виконання синодальності в житті Церкви *sui iuris*

Питання синодально-колегіальної діяльності Східних Католицьких Церков має величезне значення в сучасному канонічному праві. Термін «синод» – походить від грецького слова «*synodos*» і означає спільну працю єпископів, священників та мирян з метою обговорення найважливіших церковних справ.

Четвертий титул ККСЦ від кан. 55 до кан. 150 говорить про Патріарші Церкви та патріарший устрій, який стосується нашої теми. У кан. 55 сказано:

*Згідно з найдавнішою традицією Церкви, визнаною вже першими Вселенськими Соборами, у Церкві існує патріарша інституція; тому Патріархам Східних Церков, з яких кожен очолює свою патріаршу Церкву, неначе батько і глава, треба виявляти особливу пошану.*⁷

Законодавець подає цей канон на підставі вчення Другого Ватиканського Собору, а саме Декрету про Східні Католицькі Церкви «*Orientalium Ecclesiarum*» № 11, який навчає:

Оскільки у Східних Церквах інститут патріархату є традиційною формою правління, то Священний Вселенський Собор бажає, щоб там, де є

⁵ *Constitutiones Apostolorum VIII*, 47, 34, Kraków 2007, 280.

⁶ Поп. Y. CONGAR, “Autonomie et pouvoir central dans l’Église vus par la théologie catholique”, *Die Kirche und die Kirchen Autonomie und Autokephalie (IV. Congress of the Society for the Law of the Oriental Church, 19 th to 24th of September 1978 in Regensburg)*, Wien 1980, 140.

⁷ Цей канон є віддзеркаленням вчення Другого Ватиканського Собору, а саме Декрету про Східні Католицькі Церкви «*Orientalium Ecclesiarum*» № 7: «Від найдавніших часів у Церкві існує інститут патріархату, що його визнавали вже перші Вселенські Собори. Східний патріарх – це єпископ, якому належить юрисдикція над усіма єпископами, в тому числі й митрополитами, над клиром і народом своєї території чи обряду, відповідно до норм права і при збереженні примату Римського Архиєрея. Скрізь, де єрарха якогось обряду наставлено поза межами патріархальної території, він згідно з нормами права, залишається у складі єрархії патріархату цього обряду»; ДЕКРЕТ ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ *Orientalium Ecclesiarum*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004, 120.

потреба, були засновані нові патріархати, а право їх встановлення зберігається за Вселенським Собором, або Римським Архієреєм.⁸

Патріарх є єпископом певного головного міста, титул якого він отримує при інтронізації (пор. кан. 57 §2). Патріарх у своїй єпархії, у ставропігійних монастирях та в місцях, де не засновано ні єпархії ні екзархії, має ті самі права та обов'язки, які має єпархіальний єпископ. Тому законодавець у кан. 56 ККСЦ говорить:

Патріарх – це Єпископ, якому належить влада над усіма Єпископами, не виключаючи Митрополитів, і над усіма іншими вірними Церкви, яку він очолює, згідно з приписом права, затвердженого найвищою владою Церкви.

Кан. 56 на відміну від попереднього законодавства заміняє термін «юрисдикція» терміном «влада», щоби у такий спосіб виключити «домінуючий авторитет» Патріарха над єпископами та синодами, а також включити патріарший устрій у синодальну структуру Східних Церков, зберігаючи владу кожного єпархіального єпископа у його партикулярній Церкві. Саме тому влада Патріарха над єпископами не є «домінуючою», оскільки єпархіальний єпископ є тим, якому була доручена пастирська опіка від власного імені, як наміснику і посланцеві Самого Христа. Тому він виконує владу особисто в імені Христа (пор. кан. 178).

Влада Патріарха над єпископами та митрополитами проявляється у синодальності, про що навчає Другий Ватиканський Собор у Декреті про Східні Католицькі Церкви «*Orientalium Ecclesiarum*» № 9:

За давньою церковною традицією, патріархам Східних Церков належить особлива честь, адже кожен з них очолює свій патріархат як його отець і глава. Тому цей Священний Собор постановив, щоб було відновлено їхні права та привілеї, згідно з давніми традиціями кожної Церкви й декретами Вселенських Соборів. Ці права та привілеї – ті самі, що існували в часи єдності Сходу й Заходу, хоч їх потрібно децю пристосувати до сучасних умов. Патріархи зі своїми синодами становлять вищу інституцію в усіх справах патріархату. Зокрема, вони мають право засновувати нові єпархії та призначати єпископів свого обряду в межах патріаршої території, зберігаючи при цьому невід'ємне право Римського Архієрея втручатися в окремих випадках.⁹

Законодавець у апостольській конституції *Sacri canones* підкреслює, що у патріарших Церквах патріархи та синоди беруть участь, згідно з канонічним правом (*iure canonico*), у найвищій владі Церкви.

Таким чином синодальна участь ієрархів Церкви, згідно канонічного права (*iure canonico*), здійснюється у спосіб та у формі, встановленими вищою владою в Церкві. Східні Патріархи разом з їхніми синодами становлять вищу інстанцію у їхній Церкві. Брати участь згідно з канонічним правом (*iure canonico*) в

⁸ ДЕКРЕТ ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ *Orientalium Ecclesiarum*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004, 121.

⁹ ДЕКРЕТ ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ *Orientalium Ecclesiarum*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004, 120.

найвищій владі Церкви у спосіб та у формі, встановленими Римським Архієреєм, означає допомагати наміснику св. ап. Петра у піклуванні над Вселенською Церквою, через свідчення досвіду синодальності, яку спостерігали впродовж багатьох століть у неподільній Церкві.¹⁰

Саме вираз «*iure canonico*» підкреслює, що патріарша інституція є історичного походження, церковного права, визнана першими вселенськими соборами, найвищою владою Церкви (пор. кан. 55-56 ККСЦ).¹¹

Законодавець у кан. 55-56 та *Декреті про Східні Католицькі Церкви Orientalium Ecclesiarum* № 9 окреслює патріархів як «*pater et caput*» (Отець і Глава) Патріаршої Церкви, яку очолюють, маючи владу над усіма єпископами, не виключаючи митрополитів, а також усіх вірних, згідно з нормами канонічного права.

Про інституцію Патріаршої Церкви, роль Патріарха та синодальний вимір Церкви окреслено також в попередньому законодавстві. Перед промультгацією ККСЦ ця законодавча частина регулювалася через *Motu proprio «Cleri Sanctitatis»*, а саме у IV Титулі «*De clericis in specie*», у першій частині «*De suprema potestate deque iis qui eiusdem sunt canonico iure participes*».¹² Натомість

¹⁰ Важливе місце має роль єдності, яку завжди розвивав Єпископ Риму на Сході між патріархами (Константинополя, Александрії, Антіохії, Єрусалима), дбаючи про братерське сопричастя віри та Таїнств, а якщо між ними виникали розбіжності щодо віри чи церковного правопорядку, то модератором у їхньому вирішенні за спільною згодою був Римський Престол (пор. UR 14). Спостерігаємо це вже під час засідань Вселенських Соборів, де був присутній папський легат (від Нікейського Собору (325 р.) до Нікейського II (787 р.)), а рішення Соборів згодом потверджував той чи інший Римський Архієрей. Пор. ДЕКРЕТ ПРО ЕКУМЕНІЗМ *Unitatis redintegratio, Документи Другого Ватиканського Собору*, Львів 2004, 138.

¹¹ Пор. V. PERI, *La grande Chiesa bizantina. L'ambito ecclesiale dell'ortodossia*, Brescia 1981, 139-140. Варто згадати, що інституція митрополитів історично є більш ранньою, ніж інституція патріархів, як про це свідчать стародавні святі канони (*Sacri canones*). Про першість деяких столиць і про те, що не можна бути вибраним на уряд єпископа без згоди митрополита навчає Перший Вселенський Собор у Нікеї (325 р.). В кан. 6 Отці Першого Вселенського Собору про роль митрополита навчають: «*Стародавній звичай нехай буде збережений в Єгипті, Лівії та Пентаполісі, згідно з яким Олександрійський єпископ має владу над тими всіма провінціями, так як і єпископові Рима належить подібний звичай. Подібно і в Антіохії та інших областях нехай буде збережена у Церквах першість, яка виникає з переваги старшинства*». Канон говорить про церковну систему адміністрування митрополитів, яка вже існувала у IV ст. на Сході, тобто організувала локальні (місцеві) церкви у церковних митрополітичних провінціях, які територіально співпадали з цивільними провінціями імперії та її устроєм. Це свідчить про політичний розподіл держави та роль центрального міста провінції, яке мало вагомий вплив на церковну ситуацію. Важливість митрополітичної столиці відігравала важливу роль у житті всієї провінції. Але кан. 6 Першого Нікейського Собору (325 р.) підкреслює владу єпископа головних провінційних міст в імперії над єпископами та митрополитами територій приналежних до столиці. Цих церковних ієрархів головних єпископських столиць Сходу (Константинополь, Александрія, Антіохія, Aelia Capitolina (Єрусалим)) Трульський Синод (691 р.) назве «патріархами», які були підпорядковані Риму, столиці св. ап. Петра. В Апостольських Правилах 34 та 35 сказано про уряд єпископа та про його обрання за попередньою згодою на це митрополита. Окрім того, у правилах підкреслюється, що єпископ не може висвячувати поза своєю єпархією кандидата на священника. Правило 34: «*Єпископам будь-якого народу належить знати першого посеред них і визнавати його як главу, і нічого не робити, що було б понад його владу, без його вказівок; а кожний повинен робити тільки те, що відноситься до його єпархії та тих місцевостей, які належать до неї. Але й перший нехай нічого не робить, не порадившись зі всіма, бо тоді так буде єдинодумність і прославиться Бог через Господа у Святому Дусі: Отець, і Син, і Святий Дух*». Правило 35: «*Єпископ нехай не береться висвячувати поза межами своєї єпархії у містах і селах, що йому не підпорядковані. Якщо ж буде звинуваченням як вчинивший таке без згоди тих, кому підпорядковані ті міста і села, нехай буде екскомунікований і він, і той, кого він висвятив*».

¹² У частині «*De Patriarchis*» «*Cleri Sanctitatis*» (CS) підкреслено важливу роль Патріарха, а також у цьому контексті сказано «*Про патріаршій синоді*» (*De Synodis patriarchalibus*), про провінційні синоди, синоди різних обрядів та різних провінцій. Пор. AAS 49 (1957), 433-600.

ККСЦ говорить про Патріаршу Церкву, більше підкреслюючи еклезіологічний аспект, аніж персональний. Коли *CS* підкреслювало більше роль Патріарха, даючи враження, що синод Єпископів був радше консультативним органом, то *ККСЦ* говорить радше про синодальний вимір, де кожен єпископ, як батько своєї Церкви бере участь у колегіальності Церкви, як співвідповідальний за рішення всієї Церкви разом з Патріархом (пор. *Pastores gregis* № 61).

Говорячи про патріаршу владу, потрібно говорити й про синодальний вимір уряду Патріаршої Церкви та співпрацю між ієрархами, а також про правильне втілення принципу субсидіарності. Впродовж століть Патріархи були не тільки церковними представниками, але й політичними представниками своїх християнських спільнот. Другий Ватиканський Собор з однієї сторони стверджує, що Патріархи разом із синодом становлять найвищу інстанцію влади, але й зауважує, що у Патріарха залишаються стародавні обов'язки та привілеї, які були їм притаманні у час єдності між Сходом та Заходом, хоча їх потрібно адаптувати до сучасних обставин.

Сучасний Кодекс поставив делікатне розмежування між тим, що належить до рішення Синоду Єпископів та компетенції Патріарха. Було встановлено, що Синод Єпископів має законодавчу владу і є найвищим трибуналом Патріаршої Церкви (кан. 110 §2; 1062 ККСЦ); адміністративна влада належить Патріархові, а Синод Єпископів бере участь в ній, через постійний синод.

До прерогатив Патріарха входить право скликати, відкривати синод, а також, за згодою синоду, переносити, чи розпустити його (кан. 103, 108 § 2 ККСЦ). Всі важливо висвячені єпископи є члени синоду, які мають право голосу, навіть якщо у деяких випадках партикулярне право може обмежене право голосу для єпископів з-поза патріаршої території та титулярних єпископів, за винятком вибору Патріарха та єпископів (пор. кан. 102 § 2 ККСЦ).¹³

Адміністративна патріарша влада залежна від законодавчої влади, тому що окремі адміністративні акти допускають існування закону та застосовуються у конкретних випадках. Кан. 110 §4 ККСЦ говорить, що адміністративні акти не належать до компетенції Синоду Єпископів Патріаршої Церкви, хіба що для певних актів інакше постановив Патріарх або деякі акти на підставі загального права зарезервовані тому ж Синодові Єпископів.

Кодекс підкреслює важливу роль синодальності Церкви, коли Синод Єпископів Патріаршої Церкви видає закони для всієї Церкви (пор. кан. 110 § 1 ККСЦ); проводить вибір Патріарха, Єпископів і кандидатів на уряди; (пор. кан. 110 § 3 та кан. 149 ККСЦ); заслуховує патріарший собор, дорадчий орган Церкви, який подає допомогу Патріархові й Синодові Єпископів патріаршої Церкви у звершенні справ більшої ваги, особливо для належного укладення форм і способів апостольства, а також церковної дисципліни та відповідно до існуючих обставин часу, зважаючи на загальне добро власної Церкви.

¹³ Поп. С. VASIL', "Chiese patriarcali e Arcivescovili Maggiori: origini, strutture e prospettive ecclesiali", *Kanonika* 25(2017), 90-94.

Патріарх звершує своє служіння як «*pater et caput*» (Отець і Глава) у своїй Церкві різними способами: особисто, згідно кан. 78-100 ККСЦ; або на Синоді Єпископів Патріаршої Церкви, згідно кан. 102-113 ККСЦ, або у випадку:

- а) згоди чи поради Синоду Єпископів;
- б) згоди чи поради Постійного Синоду;
- в) попередньою консультацією з єпархіальним єпископом;
- г) коли певні адміністративні акти стосуються виключно патріарха (кан. 110 § 4).

Влада патріархів та єпископів не є зменшена чи знівельована владою Вселенського Архієрея, але нею потверджена, скріплена, захищена та зміцнена, «*бо Святий Дух непорушно зберігає ту форму правління, яку встановив у своїй Церкві Христос-Господь*» (LG 27).

Римський Архієрей втручається лише тоді, коли ця найвища інстанція виявляє дефекти у вірі та моралі. Таким чином намісник св. ап. Петра стає гарантом єдності у вірі та канонічному порядку Східних Католицьких Церков свого права (*sui iuris*) щодо канонічного функціонування синодальності. Саме тому Синоди єпископів черпають непомильність у синодальній діяльності з Божого Слова, Традиції Церкви, непомильного вчення Римського Архієрея та літургійного благочестя, коли навчають як Учителі віри, перебуваючи у сопричасті з Єпископом Риму.

2. Принцип територіальності

Бачимо, отже, дещо здетерміновану патріаршу владу, в одному випадку Синодом Єпископів, а в другому випадку фактом територіальності.

Принцип територіальності у виконанні влади єпископів, митрополитів та патріархів пов'язаний з еклезіологією місцевої Церкви і був встановлений зі стародавніх часів. Про це говорить також кан. 2 Вселенського Собору у Константинополі (381 р.):

*Єпископ, який належить до єдиної єпархії не повинен втручатися у справи Церков, які є поза границями його церковної території; ... Єпископ не повинен без спеціального запрошення уділяти свячень, ані виконувати інших священнодій свого уряду поза межами своєї єпархії.*¹⁴

Мусимо також визнати, що в більшості не є правдою те, що патріарша юрисдикція сьогодні є виключно територіальною у значенні постанов шостого канону Першого Вселенського Собору (325), як така, яку було визначено у перших століттях разом з встановленням патріаршої інституції.¹⁵

¹⁴ SOBÓR KONSTANTYNOPOLITAŃSKI I (381), *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst greckie, łaciński, polski*, I, Kraków 2003, 70-73.

¹⁵ У перших століттях йшлося про територіальність у вузькому значенні, обмежуючи владу патріархів до території цивільної єпархії, але у той самий час абсолютизуючи, тобто резервуючи владу єдиному Патріархові без жодного накладання влади іншим патріархам на цій території. Наприклад Архієпископ Антіохії не мав жодної юрисдикції над Єгиптом і навпаки. Константинопольський Патріарх не керував у Єрусалимі. Цей принцип, з багатьма труднощами, бачимо й сьогодні у канонічному поводженні православних, коли йдеться про давні території, але й на територіях, де відбувається міграція православні аплікують *via facti* чи через *oikonomia* принцип накладання юрисдикцій різних церковних єрархів.

Щонайменше з епохи Римського Архієрея Лева XIII та від його Апостольського Листа *Orientalium Dignitatis* з 30 листопада 1894 р. система стислої територіальності була формально відмінена. Цю відміну бачимо, коли мелхітському Патріярхові була доручена юрисдикція над іншими територіями інших католицьких Патріярхів.

Як наслідок, говорити сьогодні про виключну територіальність, як це було у перших століттях, на сьогодні не відповідає історичній дійсності та еклезіологічній правді.

ККСЦ потверджує принцип територіальності у виконанні влади патріарха, однак не виключає вийнятки.

У титулі IV восьмої глави (кан. 146-150) сказано про «*Територію Патріяршої Церкви та владу Патріярха і Синодів поза територією*».

Кан. 146 ККСЦ загально описує канонічно територію Церкви, на якій Патріярх має право засновувати провінції, єпархії та екзархії. Йдеться про юридичний опис, прагматично бажаний законодавцем, щоби зберегти церковний порядок, виключити якісь сумніви та межі юрисдикції між ієрархами різних Церков свого права, але в той самий час залишає відкритою можливість, в якій окреслена територія Патріяршої Церкви може бути розширена Римським Архієреєм.

Питання територіальності та піднесення до гідності патріяршої Церкви розглядалося на Другому Ватиканському Соборі. Кандидатами до гідності патріярших були такі Церкви: Румунська, Українська, Ефіопська та Малабарська. Всі, крім Ефіопської Церкви, були піднесені до рангу Церкви Верховного Архієпископа, доєднавши до цього списку Сиро-маланкарську Церкву. До сьогоднішнього дня жодна з цих Церков не отримала патріярхату. Наша Церква від часу понтифікату Павла VI піднімала питання про надання гідності Патріяршої Церкви, але через конфронтацію у цьому питанні з Москвою, Апостольська Столиця закликала нас до мужньої терпеливості.

Обмеження влади Патріярха на території Патріяршої Церкви та визначення цієї території, як також відносини з ієрархією та вірними, які живуть на території та за межами території, стали найбільш дискутованими питаннями в період приготування ККСЦ.

У пленарній асамблеї члени *Папської Комісії щодо перегляду східного канонічного права (PCCICOR)* [*Pontificia Commissio Codici iuris Canonici Orientalis Recognoscendo*], які засідали 3-15 листопада 1988 р., представили позицію Східних Патріярхів Римському Архієреєві св. Іванові Павлові II щодо розширення патріяршої юрисдикції на всіх вірних Церкви свого права також за межами патріяршої території. У суботу 5 листопада 1988 р., п'ятнадцять членів Комісії представили наступну петицію:

Нижчепідписані пропонують, що питання розширення патріяршої юрисдикції повинно бути на всіх вірних Церкви свого права навіть поза

територією Патріархату. Дане питання потрібно обговорити та вирішити перше, ніж розглядати інші питання.¹⁶

Петиція була представлена Секретаріату Апостольської Столиці, щоби якнайшвидше її подати Римському Архієрею. Рішення Понтифіка було повідомлене віце-президентові Асамблеї 10 листопада 1988 р.:

*Відповідаючи на «Пропозицію» нижчепідписаних 5 членів з «Пленарної високоповажної Комісії» зібраної в цих днях, виконую достойне зобов'язання повідомити Вас, що Святіший Отець уповноважив Асамблею дискутувати про зміст поданої заяви, не забуваючи про те, що було постановлено на Вселенському Соборі, що передбачили, щодо патріаршої юрисдикції тільки на території Патріархату, як також те, що було прийнято на Другому Ватиканському Соборі, який не прийняв просьбу розширити цю юрисдикцію поза межами Патріархату. Необхідно, щоби Асамблея представила Святішому Отцеві проєкт Кодексу, який відповідає як Східній Традиції, так і рішенням Собору. Однак Церквам, які знаходяться у особливій ситуації, коли говоримо про їхніх вірних, які живуть за межами території, Святіший Отець радо прийме до уваги все, щоби у проголошеному Кодексі випрацювані пропозиції Синодами з чітким узгодженням з нормами Кодексу були одночасно детально обговорені в «*ius speciale*» та «*ad tempus*».*

Після цієї відповіді Пленарне засідання продовжило свою роботу:

*... у цьому ж дусі довіри Верховному Пастирю та вірності його директивам. Але всі зусилля членів були звернені для встановлення Кодексу та його представлення Святішому Отцеві, «у згідності зі східними традиціями, як і з соборними рішеннями». Пізніше було відправлено проголошення східного Кодексу, щоби отримати конкретні пропозиції та щоби отримати можливий «*ius speciale*» для Церков, які мають необхідність.*

Результатом праці Папської Комісії щодо перегляду східного канонічного права щодо розширення патріаршої влади є сучасний кан. 78 § 2 ККСЦ

§2 Патріарх може правосильно виконувати владу тільки в межах території патріаршої Церкви, хіба що щось інше впливає з природи речі або загального чи партикулярного права, затвердженого Римським Архієреєм.

Канон радше окреслює патріаршу владу до території Патріаршої Церкви, з певними винятками, які дозволяють виконання цієї влади також і поза територією.¹⁷ Однак редакція цього канону відкриває можливість через

¹⁶ *Nuntia* 29 (1989), 27.

¹⁷ *Iure communi* передбачають наступні випадки виконання патріаршої влади поза територією: влада Патріарха висвячувати та інтронізувати митрополитів та єпископів поза територією Патріаршої Церкви (кан. 86 §2 ККСЦ); обов'язок єпископів поставлених поза межами Патріаршої Церкви брати участь у Синодах власної Церкви свого права (кан. 102 ККСЦ), які очолює Патріарх; кан. 148 § 1 – право збирання інформації щодо ситуації спільноти вірних у діаспорі через Візитатора, висланого Патріархом з дозволу Апостольської Столиці. Обов'язок Патріарха щодо піклування та збирання інформації про вірних поза територією Церкви свого права через Візитатора (т.зв. *ius vigilantiae*) [кан. 148 §1 ККСЦ]. Саме цей канон говорить про право та обов'язок Патріарха щодо піклування над вірними (*ius vigilantiae*) як Глави та Отця патріаршої Церкви. Якщо на тих теренах немає ієрарха Церкви свого права, то вірні віддаються під опіку ієрархові латинської Церкви; кан. 829 § 3 – право вінчати вірних своєї Церкви в будь-якій частині світу; кан. 193 § 3 – право втручатися у вирішенні справ щодо заснування парафії в діаспорі; кан. 187 § 2 – приймати обітницю послуху єпископів з діаспори; кан. 139 – право консультувати

партикулярне право поширення територіальної компетенції Патріархів над вірними, які живуть поза територією Церкви свого права, у повному збереженні канонічного порядку та ієрархічного устрою всієї Церкви.

Після проголошення ККСЦ відбулось розширення території деяких верховноархієпископських Церков. Однак у цьому питанні не отримала розширення ні одна патріарша Церква.

Якщо в період об'єднання, а зокрема в час понтифікату Лева XIII, було можливо подолати систему античної епохи, особливо питання територіальності, про яку говорили *sacri canones*, то чому ж сьогодні не можемо йти далі по цій дорозі, адже Отець і Глава завжди йде за своєю паствою?

Якщо паства виходить за межі «огорожі», пастир не повинен дивитися здалеку (*ius vigilantiae*), але повинен йти за ними, щоби й надалі вести та пасти.¹⁸

Боротись за «універсальну» юрисдикцію Патріархів не повинно бути пріоритетною, однак в актуальній ситуації потрібно принаймні проектувати розширення юрисдикції Патріархів чи Верховних Архієпископів на 5-6 країн/регіонів: США, Канада, Бразилія, Аргентина, Австралія, і вже у цей спосіб більшість емігрантів та людей з діаспори будуть знову зібрані во єдино під патріаршою юрисдикцією.

У випадку страху перед великою щедрістю по відношенню до східних християн можна піти на ще один компроміс. Якщо говоримо про Європу, де європейська традиція пов'язана з латинською Церквою, і розширення там компетенції Патріарха дехто міг би вважати нехтування цієї традиції, тоді можна сміло подумати про американський чи австралійський континенти. Адже в так званому «Новому Світі» практично всі, виключаючи ескімосів, індіанців Америки та австралійських аборигенів, є мігрантами чи їх нащадками, а тому всі можуть відчувати себе у цей самий спосіб «іноземцями», і водночас всі «у своєму домі» без розрізнення обрядів чи церковного приналежності.

Поширення влади Патріархів та території патріаршої Церкви – було б відважним кроком Римського Архієрея, єдиного, якому належить повнота влади. Це рішення підкреслило б дві речі:

А) розмежування сучасне не є незмінними;

Б) поширення патріаршої влади не несе жодної шкоди латинській Церкві, але є тільки втіленням тієї *par dignitas* Східних і Західних Церков проголошеної в документах Другого Ватиканського Собору.¹⁹

єпископа, поставленого в діаспорі щодо вибору митрополита, якому належить компетенція згідно з кан. 133 § 1, п. 3-6; кан. 206 § 2 – право приймати п'ятирічний звіт від єпископів з діаспори, який вони також відсилають до Апостольської Столиці.

¹⁸ Якщо Божий народ сьогодні виходить поза межі Сходу (згідно територіальних поділів Римської Імперії, яку вчинив імператор Деоклеціан), то Патріарх повинен слідувати за ним в той самий спосіб. Сказати, що це є неможливо, означає присвоїти абсолютну стабільність, майже «божу» для кордонів Римської Імперії, на території якої сформувалися перші Патріархати, включаючи між ними також «Західний Патріархат» та в цей же час межі османської імперії до кінця вісімнадцятого століття, про що говориться у *Orientalium Dignitatis*, що є цілковитим абсурдом.

¹⁹ Якщо хочемо знайти аналогію, то в епоху святих канонів (*sacri canones*) була ситуація схожа з актуальною, також далекою від абсолютизації 6 канону Першого Нікейського Собору. У цьому випадку потрібно брати натхнення з кан. 39 Трульського Синоду. У цьому випадку територію Елеспонту було забрано з-під юрисдикції

Якщо юрисдикція східних Патріархів буде поширена тільки до обмеженої кількості країн, то територіальність в актуальному значенні (назвемо її не «територіальністю ексклюзивною», але «територіальністю релятивною») буде також цілковито збережена в майбутньому. Патріярша юрисдикція не буде ніколи «універсальною», як Римського Архидієєса, але завжди територіальною... хоча не обмежена тільки до територій, де колись жили вірні східного обряду, але поширюється також на території, де сьогодні житимуть і завтра житимуть ці вірні.

Ця концепція поширення території не принесе жодної зміни у еклезіологічній доктрині та не принесе жодної шкоди Римському Архидієєсу, але буде логічною відповіддю принципу *salus animarum, suprema lex*.

Пропозиції:

- доручити робочій групі по опрацюванні канонів партикулярного права опрацювати на основі ККСЦ норми щодо влади Верховного Архидієєса і Синоду Єпископів УГКЦ поза територією.

3. Втілення інституту синодальності у життя Церкви

Через законотворчість, звершення судочинства, синодальну єдність всіх єпископів УГКЦ показує не тільки патріарший устрій, але й синодальність, яка присутня у її житті.

Законотворчість

ККСЦ врегулює синодальний устрій Церков *свого права*, особливо патріарших у світлі вчення Другого Ватиканського Собору.

Компетенції синоду єпископів Патріаршої Церкви є:

а) Судова: синод єпископів Патріаршої Церкви є вищим трибуналом на території Церкви *свого права* (канн. 110 § 2; 1062 § 1 ККСЦ).

б) Законодавча: синод єпископів Патріаршої Церкви приймає закони, які промульгує Патріарх (канн. 110 § 1; 150 § 2 ККСЦ). Якщо ж йдеться про літургійні закони, то вони набирають чинності всюди. А поза межами патріаршої території єпископи місця надають правову силу дисциплінарним законам та іншим синодальним рішенням (кан. 150 §2, 3 ККСЦ);

Синодальні закони є партикулярним правом кожної Церкви *свого права*. Законотворчість є важливим виявом синодальності. Опрацювання і затвердження партикулярного права є фундаментальним, адже на його основі можуть бути опрацьовані інші законодавчі документи.

Отже, що таке церковний закон?

Закон є зобов'язуючим наказом, розумним, спільним, стабільним, проголошеним достатньо досконалії спільноті, тим, хто має над нею церковну владу.

Закон має певні характеристики: **чесність** - відповідність Божому Закону, природньому та позитивному праву, відповідно до справедливості; **можливість**

Патріярха (нового) Рима, та передано під юрисдикцію єпископа Кіпру, який втік разом з своїм народом на цю землю з причини воєнного захоплення.

- фізичну та моральну, тому що у протилежному випадку не може зобов'язувати; **необхідність та користь**: законодавець має владу розпоряджатися лише тими засобами, які є необхідні та корисні для досягнення спільної мети; **постійність** - тобто сталість; **зрозумілість** - вираження у короткій та легко зрозумілій формі; **обов'язковість** - зобов'язаність для всіх²⁰.

Закон відрізняється від поради, припису, **статутів, інструкцій**. Останні містять радше практичні норми, які допомагають виконувати обов'язок встановлений законом.

Декілька слів про процедуру видання законів:

Законодавча ініціатива: єпископи, структури курії тощо.

Метод праці: напрацювання схем синодальними комісіями, відсилання схем єпископам, перегляд схем єпископами, Постійним Синодом, дискусія та остаточне їх затвердження Синодом Єпископів;

Проголошення: відповідний декрет Патріарха, який окреслює обов'язок та опублікування самого закону.

Слід зазначити, що Синод Єпископів УГКЦ більше працює над адміністративними рішеннями, які є радше в компетенції Патріарха, аніж приймає закони.

Пропозиції:

- дотримуватись термінології та норм прийнятих Синодом Єпископів щодо проголошення законів та синодальних рішень;

- створити синодальну робочу групу яка б опрацьовувала законодавчі ініціативи;

- просити єпархіальних єпископів поставлених поза межами території УГКЦ надавати правову силу дисциплінарним законам та іншим синодальним рішенням. Секретаріату Синоду Єпископів допомагати у втіленні в життя цієї норми.

²⁰ Питання принципу територіальності та виконання патріаршої влади є пов'язане також з тією загальною територіальністю закону та характеру персонального його застосування, тобто принципу «*locus regit actum*» та принципу «*ius personarum*». З цієї причини потрібно згадати 1912 рік, коли монсенйор Еудженіо Пачеллі, майбутній Римський Архиєрей Пій XII, в своїй праці «*Особистість і територіальність законів, зокрема в канонічному праві*» (*La personnalité et la territorialité des lois, particulièrement dans le droit canon*) передбачав реформу права: «*Ідея території не входить як необхідний елемент у поняття закону. [...] Щоби мати правдиве та своє право вистарчає щоби була досконала спільнота (= встановлена). Це правда, що деякі з цих досконалих спільнот (= встановлені) є тими, які здатні отримати закони, бо є досконала персональними. [...] Як наслідок, право не повинно бути прив'язаним до території. [...] Також для спільноти, яка має конкретну територію і яка є їхньою, закон у своєму загальному понятті залишається все ж правилом та мірою людських дій, та, як наслідок, не є сам у собі прив'язаний до території. Однак закон є завжди територіальним, оскільки особа має місце проживання (чи перебування) на території, яка належить до місцевої влади, а тому піддана під закони, які походять від цієї влади. [...] Особистість права, яке має свої обмеження, не створює ніякого змішування юрисдикції та жодного безпорядку у відносинах, які мають існувати між різними єпархіями (на тій самій території), відносинах, які потребують, щоби кожен єпископ у виконанні своєї влади не входив у сферу дії, яка належать іншим».* Монсенйор Еудженіо Пачеллі запропонував реформу канонічного права з огляду на випрацювання латинського канонічного права з 1917 р. Він твердив, що: «*Закони Церкви повинні бути не тільки органічно впорядковані (lucido ordine digestae), але також пристосовані до наших часів (et ad nostrorum temporum conditionem proprius aptatae)* [...]», таким чином, що на тій самій території можемо мати більше персональних законів». Пор. E. PACHELLI, *La personnalité et la territorialité des lois, particulièrement dans le droit canon. Étude historique-juridique*, Rome 1945, 48.

Канонічний вибір єпископів і сопричастя з Римським Архієреєм

У канонічному виборі предстоятелів, єпископів Церков *свого права* можна особливо побачити вияв синодальності, адже від самого початку приписаної правом процедури кожен член Синоду Єпископів може пропонувати кандидата, як також і обирати на Синоді з поміж запропонованих на відповідні завдання.

У межах патріаршої Церкви Синод Єпископів обирає кандидата, а поза межами канонічної території пропонує для іменування список з трьох осіб Римському Архієрею.

Кожен кандидат повинен бути здатним та мати відповідні якості для єпископського служіння, такі як: міцна віра, добрі звичаї, побожність, ревність за спасіння душ, розсудливість, добра слава, неодружений, якщо не доктор і не ліценціат то принаймні знавець якоїсь святої науки. Як також вікових обмежень загальне право вживає терміни вікових обмежень – «мав щонайменше тридцять п'ять років» та «перебував принаймні п'ять років у сані пресвітера».

Попереднє законодавство приписувало право збирати відомості та пропонувати кандидатів на Єпископів тільки Патріархові. Але Кодекс Канонів Східних Церков посилює синодальність Церкви, адже кан. 182 наголошує, що це право мають члени Синоду включно з Патріархом.

Тобто кожен єпископ який є членом Синоду має право пропонувати на розгляд Синоду кандидата на єпископа та збирати відомості відносно цих кандидатів. Однак перед скликанням Синоду Єпископ який пропонує кандидата повинен ознайомити Патріарха з відомостями про цього кандидата.

Партикулярні норми УГКЦ дещо нівелюють синодальність, адже відповідно до Статуту Синоду єпископ може пропонувати кандидата не на розгляд Синоду, але *Отцеві і Главі Церкви відповідних кандидатів на єпископське служіння*, як також відомості *стосовно кожного кандидата готує Отець і Глава Церкви через Секретаріат Синоду*, і Єпископ повинен передати йому список із 15–20 осіб, в яких можна отримати додаткову інформацію про кандидата.

Таким чином є важливо упорядкування синодальності партикулярними нормами відповідно до загального законодавства. Після отримання імен кандидатів разом із відомостями про кожного з них Синод приступає до голосування за них, після чого сформований список через Верховного Архієпископа надсилається до Апостольського Престолу для отримання благословення Римського Архієрея. Ця згода не є формальним кроком, але означає погодження Римського Архієрея окремо для кожного кандидата з поданого списку і є дійсною доки її не буде явно відкликано, якщо ж погодження відкликано, то ім'я кандидата має бути вилучено зі списку.

Згодом після виборчого Синоду на відповідний осідок чи уряд, якщо кандидат виражає згоду і приймає вибір, Верховний Архієпископ повинен негайно повідомити Апостольський Престол про прийняття та день проголошення.

Пропозиції:

- привести у відповідність до синодальності та норм загального права статутні та інші норми що стосуються виборів єпископів УГКЦ.

Поза межами канонічної території

Відповідно до попереднього законодавства поза межами канонічної території на вакантні єпископські осідки кандидатів призначав Папа на основі пропозицій Конгрегації для Східних Церков, однак Декрет II Ватиканського Собору «Про Східні Католицькі Церкви» наголосив, що всі ієрархи відповідного обряду поставлені поза межами патріаршої території, залишаються в складі ієрархії цього обряду та разом з Патріархом становлять вищу інстанцію у всіх справах Патріархату. Таким чином можна побачити, що саме цим Церква наголошує на синодальності, отож Синод Єпископів УГКЦ вибирає кандидатів на Єпископів поза межами території Церкви. Однак після виборів Верховний Архієпископ надсилає сформований список Римському Архієрею з принаймні трьох кандидатів, який може обрати одного з-поміж них та іменувати на відповідний осідок чи уряд.

Закінчення. Саме синодальна діяльність єпископів, як Учителів віри є голосом для всієї партикулярної Церкви, якого потрібно дотримуватися всім вірним у релігійному послуху (*religioso osequio*). Але голос Синоду Єпископів є також допомогою для Римського Архієрея у піклуванні Вселенською Церквою.²¹

Підсумовуючи, сказане, зауважуємо, що не може бути синодальності у Церкві без примату (як Петрового, так і патріарха). Тому-то не може бути синодальність на різних рівнях: локальному, помісному, вселенському без виконання першості.

Синод не може проголошувати вчення, яке суперечить доктрині Церкви, оскільки у відході від вчення Церкви, втрачається синодальність.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що синодальність є невід'ємною ознакою помісної природи УГКЦ, яка реалізується через сопричастя єпископів навколо Першоїєрарха. Встановлено, що сучасна модель патріаршого устрою, зафіксована у ККСЦ, вдало інтегрує принцип колегіальності, де Патріарх діє не як абсолютний монарх, а як глава синодальної структури Проте головним викликом залишається застарілий принцип жорсткої територіальності, який не відповідає потребам сучасної пастви. Автор доводить, що перехід до «релятивної територіальності» та розширення юрисдикції Патріарха на ключові регіони діаспори є логічним втіленням принципу *par dignitas* (рівної гідності) Східних Церков. У сфері внутрішнього управління виявлено потребу у посиленні законодавчої ролі

²¹ Вселенський Архієрей запитує думку Синодів Єпископів Східних Церков *свого права*, латинських єпископських конференцій, щоби у світлі харизми непомильності, якою Святий Дух наділяє намісника св. ап. Петра проголосити (*ex cathedra*) правду віри, яку всі вірні повинні слухняно визнавати. Теж саме має місце й у проголошенні блаженних чи святих, коли Синод Єпископів, спільно вирішивши, подає список Слуг Божих та отримує від Апостольської Столиці дозвіл на початок судового процесу. По завершенні процесу, отримавши всю інформацію від постуляційної комісії, яка діє в імені синоду про Слугу Божого, як гідного проголосити блаженним чи святим, та після проголошення опінії Конгрегації у справах святих, Римський Понтифік, проголошуючи свій вердикт, чинить це непомильно.

Синоду. Необхідно розмежувати адміністративні прерогативи Глави Церкви від стратегічних рішень Синоду, забезпечивши реальну участь кожного єпископа у процесі прийняття рішень, особливо у процедурі вибору кандидатів до ієрархії. Остаточним висновком є те, що справжня синодальність неможлива без міцного зв'язку з Петровим приматом, який виступає гарантом канонічного порядку. Водночас УГКЦ має сміливо розвивати власне партикулярне право, втілюючи синодальність як живий досвід спільної відповідальності за майбутнє Церкви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ ПРО ЦЕРКВУ, *Lumen gentium*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004.
2. ДЕКРЕТ ПРО СХІДНІ КАТОЛИЦЬКІ ЦЕРКВИ, *Orientalium Ecclesiarum*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004.
3. ДЕКРЕТ ПРО ЕКУМЕНІЗМ, *Unitatis redintegratio*, Документи Другого Ватиканського Собору, Львів 2004.
4. Кодекс Канонів Східних Церков, переклад з латинської мови професора Й.Кобів, Львів, 1995.
5. Каськів О.В., Соборна діяльність Київської Церкви, - Тернопіль: Тернограф, 2018. – 108 с.
6. Шафран Р., Синоди Києво-Галицької митрополії (1596-1991): Організаційно-душпастирський аспект. – Львів: Свічадо, 2008. – 296 с.
7. *Constitutiones Apostolorum VIII*, 47, 34, Kraków 2007.
8. CONGAR Y., “Autonomie et pouvoir central dans l'Église vus par la théologie catholique”, *Die Kirche und die Kirchen Autonomie und Autokephalie (IV. Congress of the Society for the Law of the Oriental Church, 19 th to 24th of September 1978 in Regensburg)*, Wien 1980.
9. Kaskiv O.V. Church of Kyiv Sobors – the source of the Particular Law of the UGCC. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. Issue 37 (October). P. 25-28. DOI: 10.13140/RG.2.2.29653.40160
10. *Nuntia* 29 (1989).
11. PACELLI E., *La perosnalité et la territorialité des lois, partiulièremment dans le droit canon. Étude historique-juridique*, Rome 1945, 48.
12. PERI V, *La grande Chiesa bizantina. L'ambito ecclesiale dell'ortodossia*, Brescia 1981.
13. SOBÓR KONSTANTYNOPOLITAŃSKI I (381), *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst greckie, łaciński, polski, I*, Kraków 2003.
14. VASIL' S., “Chiese patriarcali e Arcivescovili Maggiori: origini, strutture e prospettive ecclesiali”, *Kanonika* 25(2017), 90-94.

REFERENCES:

1. ДОГМАТИЧНА КОНСТИТУЦІЯ ПРО ЦЕРКВУ, *Lumen gentium*, *Dokumenty Druhoho Vatykanskooho Soboru*, Lviv 2004.

2. DEKRET PRO SKhIDNI KATOLYTsKI TsERKVY, Orientalium Ecclesiarum, Dokumenty Druhoho Vatykanskoho Soboru, Lviv 2004.
3. DEKRET PRO EKUMENIZM, Unitatis redintegratio, Dokumenty Druhoho Vatykanskoho Soboru, Lviv 2004.
4. Kodeks Kanoniv Skhidnykh Tserkov, pereklad z latynskoi movy profesora Y. Kobiv, Lviv, 1995.
5. Kaskiv O.V., Soborna diialnist Kyivskoi Tserkvy, - Ternopil: Terno-hraf, 2018. – 108 s.
6. Shafran R., Synody Kyievo-Halytskoi mytropolii (1596-1991): Orhanizatsiino-dushpastyrskiy aspekt. – Lviv: Svichado, 2008. – 296 s.
7. Constitutiones Apostolorum VIII, 47, 34, Kraków 2007.
8. CONGAR Y., “Autonomie et pouvoir central dans l'Église vus par la théologie catholique”, Die Kirche und die Kirchen Autonomie und Autokephalie (IV. Congress of the Society for the Law of the Oriental Church, 19 th to 24th of September 1978 in Regensburg), Wien 1980.
9. Kaskiv O.V. Church of Kyiv Sobors – the source of the Particular Law of the UGCC. Virtus: Scientific Journal. 2019. Issue 37 (October). P. 25-28. DOI: 10.13140/RG.2.2.29653.40160
10. Nuntia 29 (1989).
11. PACELLI E., La perosnalité et la territorialité des lois, partiulièremment dans le droit canon. Étude historique-juridique, Rome 1945, 48.
12. PERI V, La grande Chiesa bizantina. L'ambito ecclesiale dell'ortodossia, Brescia 1981.
13. SOBÓR KONSTANTYNOPOLITAŃSKI I (381), Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst greckie, łaciński, polski, I, Kraków 2003.
14. VASIL' C., “Chiese patriarcali e Arcivescovili Maggiori: origini, strutture e prospettive ecclesiali”, Kanonika 25(2017), 90-94.

*Стаття надійшла до редакції 07.12.2025 р.
Стаття рекомендована до друку 21.12.2025 р.*